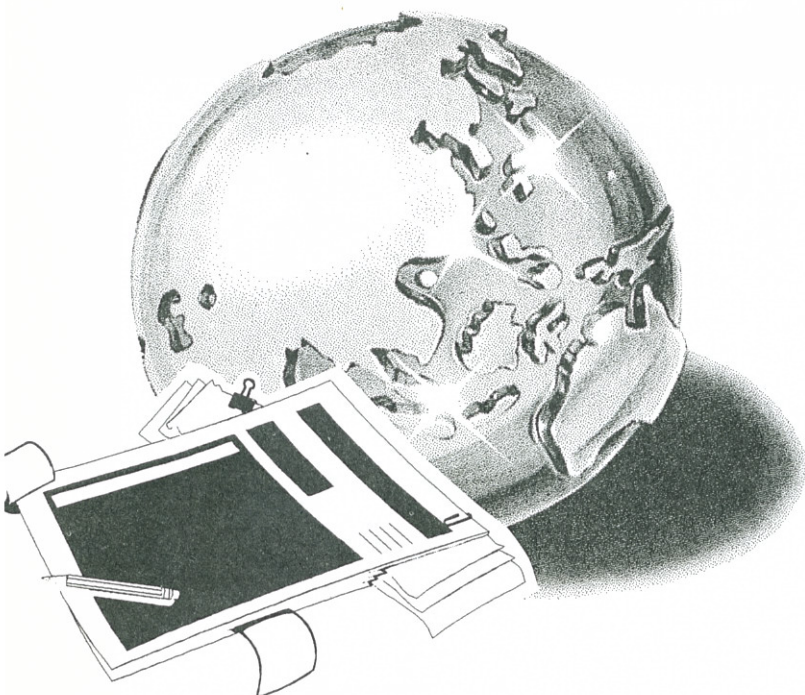


การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม



* ดร.สุภาพร ชิงเอี่ยม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่กำลังได้รับความสนใจและกล่าวถึงในทุกวงการทั่วโลก รวมทั้งในวงการบัญชี ดังจะเห็นได้จากการที่หน่วยงานในประเทศต่าง ๆ ได้ทำการวิจัย หรือให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในเรื่องการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations) โดย Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting (ISAR) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

การรายงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบแนวคิดทางการบัญชี (Accounting Framework) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ สถาบันผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของประเทศอังกฤษ (The Chartered Association for Certified Accountants หรือ ACCA) ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา หลักการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยให้ทุนสนับสนุนการวิจัยแก่ศาสตราจารย์ Rob Gray ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยทางการบัญชีเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (The Centre for Social and Environmental Accounting

* อาจารย์ประจำ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : Doctor of Business Administration (Business Information Systems, Accounting and Finance), Mississippi State University, U.S.A.

Research หรือ CSEAR) อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน รูปแบบการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อาจแตกต่างกันไปตามมาตรฐานในการบริหารสิ่งแวดล้อม และกฎข้อบังคับของแต่ละประเทศ เนื่องจากยังขาดแนวทางปฏิบัติทางการบัญชีที่เป็นสากลสำหรับการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม

การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting หรือ Green Accounting) ครอบคลุมถึงการบัญชีสำหรับผลกระทบของธุรกิจที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. การบัญชีสำหรับหนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้น หรือ ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากผลกระทบของการดำเนินงานของกิจการที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

๒. การบัญชีสำหรับการตีราคาทรัพย์สินส่วนเพิ่ม (Asset Revaluation) และประมาณการเงินทุน (Capital Projection)

๓. การวิเคราะห์ต้นทุนในเรื่องที่สำคัญ เช่น พลังงาน ของเสีย และการปกป้องสิ่งแวดล้อม

๔. การประเมินการลงทุนโดยรวมถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

๕. การพัฒนาระบบบัญชีและระบบสารสนเทศทางการบัญชี

๖. การประเมินต้นทุนและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

๗. พัฒนาเทคนิคด้านการบัญชีเพื่อนำเสนอสินทรัพย์ หนี้สิน และต้นทุนในแง่ของนิเวศวิทยา (Eco-

logical) ที่ไม่เป็นตัวเงิน

อย่างไรก็ตามบทบาทของนักบัญชีที่มีต่อการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม จะขึ้นอยู่กับการบริหารสิ่งแวดล้อม ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกิจการ

สาเหตุที่นักบัญชีต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสิ่งแวดล้อม การที่นักบัญชีต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสิ่งแวดล้อมเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลทางการเงินมักจะถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้อง กับปัญหาธุรกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน นักบัญชีจึงมีบทบาทโดยตรงในการนำเสนอผลการดำเนินงานฐานะทางการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ผู้ลงทุน และผู้ใช้งบการเงิน

๒. การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่กำลังทวีความสำคัญขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักบัญชี แต่ก็ เป็นสิ่งที่นักบัญชีอาจเข้าไปมีส่วนร่วม โดยนักบัญชีจำเป็นต้องมีทักษะและประสบการณ์พิเศษ เพื่อลดความเสี่ยงของกิจการในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ระบบการบริหารสิ่งแวดล้อม (Environmental Management Systems)

การบริหารสิ่งแวดล้อม หมายถึงกระบวนการวิเคราะห์และประเมินสภาพการดำเนินธุรกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาพิจารณาในการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ในการปรับปรุงระบบและวิธีปฏิบัติ

งานให้เป็นไปตามแนวทางที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและอนาคต อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการบริหารสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ธุรกิจต้องได้รับการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Audit) จากหน่วยงานหรือคณะผู้ตรวจสอบที่กำหนดขึ้น อันเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญอันหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์ของระบบการบริหารสิ่งแวดล้อมมีดังต่อไปนี้

๑. ระบุและประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะการดำเนินงาน กิจกรรม หรือบริการทางธุรกิจ

๒. ระบุและประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากเหตุการณ์ต่าง ๆ อุบัติเหตุและสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

๓. ระบุแนวทางปฏิบัติที่ต้องทำตามกฎระเบียบและข้อบังคับของราชการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบทำลายสารปนเปื้อนและมลพิษต่าง ๆ เป็นต้น

๔. จัดลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ เพื่อกำหนดเป้าหมายและนโยบายในการบริหารสิ่งแวดล้อมของกิจการ

๕. สนับสนุนให้มีการวางแผน ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบและตรวจทานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ากิจการได้มีการปฏิบัติตามเป้าหมายและนโยบายที่วางไว้และสอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของทาง

ราชการ

๖. ปรับปรุงหรือพัฒนาระบบให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ในการจัดระบบการบริหารสิ่งแวดล้อม ธุรกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์วัฏจักร (Life Cycle) ของผลิตภัณฑ์

เนื่องจากธุรกิจควรจัดให้มีระบบการบริหารสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการบริหารคุณภาพ (Quality Management) ตลอดช่วงอายุของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สินค้าของตนไม่ทิ้งสารพิษและมลภาวะใด ๆ ตกค้างไว้ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยตลอด ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดไปจากโลก ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้มาตรฐาน ISO 9000 ของกลุ่มประชาคมยุโรป (European Community หรือ EC) และมาตรฐาน BS 7750 ของประเทศอังกฤษ และในขณะนี้ สหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) หรือ EC เดิม ก็กำลังพิจารณากำหนดมาตรฐานในการบริหารสิ่งแวดล้อมสำหรับธุรกิจที่จะเข้ามาค้าขายกับ EU ในทำนองเดียวกับ ISO 9000

ดังนั้น ธุรกิจจึงต้องศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการผลิตและบริการทั้งของตนเองและ supplier ทุกรายว่า จะมีขั้นตอนใดที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. การคัดเลือก Supplier

จากการวิเคราะห์วัฏจักรของผลิตภัณฑ์ ทำให้ธุรกิจต้องวิเคราะห์วัตถุดิบที่ซื้อจากผู้ขายแต่ละราย เพื่อป้องกันปัญหาและความเสี่ยงของธุรกิจในการที่จะต้องรับ

ผิดชอบต่อค่าเสียหายอันเกิดจากการใช้วัตถุดิบที่มี สารพิษ อันเป็นผลให้สินค้าที่ผลิตก่อความเสียหายแก่ผู้บริโภค โดยตรงหรือชุมชนโดยรวม ดังนั้นผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องคัดเลือก supplier ตั้งแต่ต้น

๓. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Environmental Disclosure)

การที่ธุรกิจได้ถูกกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยราชการหรือสาธารณชนเป็นผลให้ธุรกิจต้องจัดระบบข้อมูลที่จะสามารถให้รายละเอียดทั้งในด้านนิเวศวิทยาและด้านบัญชี และการเงินจากระบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาขึ้น

๔. การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Audit)

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจ ไม่ว่าจะโดยการถูกบังคับหรือสมัครใจ ต้องได้รับการตรวจสอบความเชื่อถือได้สำหรับข้อมูลที่นำเสนอ และต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าธุรกิจได้มีการบริหารสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับมาตรฐานของทางราชการหรือเป้าหมายที่ธุรกิจกำหนดไว้หรือไม่ โดยในบริษัทใหญ่ ๆ ที่มีระบบการบริหารสิ่งแวดล้อม อาจจะมีสถาบันผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมหรือผู้ตรวจสอบบัญชีให้การรับรอง หรือให้ความเห็นในรายงานประจำปีของบริษัท สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

แนวทางปฏิบัติสำหรับการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม

องค์การสหประชาชาติ โดย ISAR ได้วางแนวทางปฏิบัติสำหรับการบัญชีและการรายงานเพื่อสิ่งแวดล้อม

ไว้ดังต่อไปนี้

๑. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

- นโยบายบัญชี
- ต้นทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายใน

งวดปัจจุบัน

- ต้นทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ถือเป็นทุนในปัจจุบัน
- หนี้สินและสำรองต่าง ๆ
- หนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้น
- ผลกระทบทางภาษีอากร
- เงินอุดหนุนที่ได้รับ

๒. พัฒนาการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาเกี่ยวกับการตั้งสำรองต่าง ๆ เช่น สำรองเพื่อการแก้ไขปัญหาสິงแวดล้อม สำรองเพื่อการลงทุนใหม่ ๆ และเปิดเผยเกี่ยวกับต้นทุนทางกฎหมายทั้งตามที่เกิดขึ้นจริงและตามที่กำหนด

๓. จัดรูปแบบการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้เห็นเด่นชัดในงบการเงิน โดยการเปิดเผย

- ต้นทุนด้านพลังงาน
- ต้นทุนในการจัดการและกำจัดของเสีย
- ต้นทุนในการจัดระบบการปฏิบัติงานให้เป็นไป

ตามที่กฎหมายกำหนด

- ต้นทุนที่บ่อนทำลายผลิตภัณฑ์
- ค่าปรับต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติของธุรกิจ

ที่ขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ธุรกิจยังควรมีการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-Financial Information) อันประกอบด้วย

- เป้าหมายและนโยบายของธุรกิจในด้านสิ่งแวดล้อม
 - แผนการและโครงสร้างธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
 - กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจดำเนินการ
- (ตัวอย่างของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แสดงไว้ในรูปที่ ๑ และ ๒)

บทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต

แนวคิดในการประกอบธุรกิจเพื่อผ่อนคลายปัญหาวิกฤติในด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต อาจจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกในด้านความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ หรือ Sustainability ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมเสมือนหนึ่งว่า มนุษย์มีความตั้งใจที่จะอยู่ในโลกนี้ตลอดไป ดังนั้นจึงอาจมีการรายงานทางการเงินและการนำเสนอข้อมูลที่สามารถแสดงผลกระทบของธุรกิจที่มีต่อสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใส (Environmental Accountability and Transparency) เช่นการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการดำเนินธุรกิจที่มีต่อการเพิ่มหรือลดปริมาณทรัพยากรธรรมชาติและมลภาวะที่จะมีผลต่อคนรุ่นต่อไป (ดังตัวอย่างในรูปที่ ๓)

อย่างไรก็ดี แนวคิดดังกล่าวอาจดำเนินการได้ยากและข้อมูลต่างๆ อาจเป็นข้อมูลที่ถือเป็นความลับของบริษัท ดังนั้นในขั้นต้น อาจทำขึ้นในรูปของรายงานภายใน (Internal Reporting) เพื่อให้ผู้บริหารได้ใช้ในการตัดสินใจที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต เป็นต้น นอกจากนี้ เพื่อแสดงถึงความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธุรกิจควรเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม โดยอาจแยกเป็นส่วนที่ดำเนินการตามข้อบังคับของกฎหมาย และส่วนที่ดำเนินการเองด้วยความสมัครใจ

บทบาทของผู้ใช้งบการเงินกับการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม

ผู้ใช้งบการเงินอาจมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการตัดสินใจอย่างมีจรรยาบรรณ (Ethical Decision Making) ซึ่งในการตัดสินใจต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจลงทุน ผู้ลงทุนที่มีจรรยาบรรณจะเลือกลงทุนในธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ในทำนองเดียวกันในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้บริโภคอาจตัดสินใจอย่างมีจรรยาบรรณโดยเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตและผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ธุรกิจจึงควรนำเสนอข้อมูลและรายงานทางการเงินในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับการตัดสินใจดังกล่าว

รูปที่ ๑ ตัวอย่างการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

Extract from the BSO/Origin 1990 Annual Report

Cost of environmental effects in thousands of guilders

Atmospheric emissions

	<u>Emission</u>	<u>Unit cost</u>	<u>Total</u> Dfl.
Natural gas for heating purposes			
NO _x	456 kg	10 Dfl./kg	5
CO ₂	483 t.	100 Dfl./kg	48
<i>Total</i>			<u>53</u>

Electricity consumption

SO ₂	7,934 kg	14 Dfl./kg	111
NO _x	6,202 kg	10 Dfl./kg	62
Particulate emissions	667 kg	10 Dfl./kg	7
CO ₂	2,515 t.	100 Dfl./t.	252
<i>Total</i>			<u>432</u>

Road traffic

NO _x	20,585 kg	40 Dfl./kg	823
HC	14,948 kg		
CO	55,452 kg		
CO ₂	7,232 t.	100 Dfl./kg	723
<i>Total</i>			<u>1546</u>

Air traffic

NO _x	1,160 kg	10 Dfl./kg	12
CO ₂	317 ton	100 Dfl./t	32
<i>Total</i>			<u>44</u>

Waste incineration

SO ₂	300 kg	14 Dfl./kg	4
NO _x	369 kg	10 Dfl./kg	4
Particulate emissions	254 kg	10 Dfl./kg	3
HCl	692 kg	13 Dfl./kg	9
CO ₂	277 t.	0 Dfl./kg	0
<i>Total</i>			<u>20</u>

Waste Water

Water treatment	277 inh.eq.	48 Dfl./i.e.	13
Transport	277 inh.eq.	12 Dfl./i.e.	3
Residual water pollution			27
<i>Total waste water</i>			<u>43</u>

Waste			
Company waste production			
Quantity	377 t.		
Recycled paper	- 146 t.		
Net waste	<u>231 t.</u>		
Collection	377 t.	80 Dfl./t.	30
Incineration	231 t.	100 Dfl./t.	23
Residual waste after incineration			
Bottom ash	23 t.	100 Dfl./t.	2
Fly ash	7 t.	200 Dfl./t.	<u>1</u>
<i>Subtotal</i>			<u>56</u>
Power station waste production			
Fly ash	64 t.	200 Dfl./t.	13
Water treatment waster production			
Sludge	4 t.	500 Dfl./t.	2
	dry matter	dry matter	<u> </u>
Total waste			<u>71</u>
Grand total			<u>2,209</u>

Environmental expenditure in thousands of guilders

	Dfl.	
Fuel levies (Netherlands)		
Natural gas (Heating)	1	
LPG (cars)	18	
Power station fuel	8	
<i>Total</i>	<u> </u>	27
Water treatment and refuse collection charges,		
Sewerage charges and other		
environmental taxes		138
Private-sector waste processors		<u>51</u>
<i>Total</i>		<u>216</u>
Value lost		
in thousands of guilders		Dfl.
Cost of environmental effects		2,209
Environmental expenditure		- 216
Value lost		<u>1,993</u>
Net value added		
in thousands of guilders		Dfl.
Value added		255,614
Value lost		- 1,993
Net value added		<u>253,621</u>

Source : The Environmental Accounts form part of BSO/Origin 1990 Annual Report. For more information please write to BSO/Origin, P.O. Box 8348, 3503 RH Utrecht, the Netherlands.

รูปที่ ๒ ตัวอย่างการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในส่วนที่ไม่เป็นตัวเงิน

BRITISH GAS AND THE ENVIRONMENT

British Gas is responsible for providing gas safely, efficiently and economically to over 17 million customers. Its operations include: exploring for, producing, storing, and transporting natural gas and oil, both in the UK and internationally; the sale and servicing of equipment and appliances for the use of gas; and world-wide technical and consultancy services.

It is Company policy to take full account of the environmental, health and safety implications of its operations, and to protect the natural environment. Specifically, British Gas aims:

- to comply with the spirit as well as the letter of environmental, health and safety legislation and approved codes of practice, co-operating fully with relevant statutory and non-statutory bodies;
- to assess the likely environmental effects of planned projects and operations, and to maintain throughout its operations standards of environmental protection reflecting best industry practice in comparable situations, improving on such standards where reasonably practical and economic;
- to foster among staff, suppliers, customers, shareholders, and communities local to British Gas operations, an understanding of environmental issues in the context of the business, and to report publicly on the Company's environmental performance.

The Company has always paid particular attention to environmental issues relevant to its activities, and in recent years has won Environmental Management Awards in the UK and in Europe.

British Gas

รูปที่ ๓ ตัวอย่างการเปิดเผยข้อมูลสำหรับ Sustainability

Resource flow statement for XYZ Lodge Ltd (extract)

INPUTS	LEAKAGES			OUTPUTS
	<i>loss/theft</i>			
<i>brought f/d</i>	<i>breakages</i>	<i>emissions</i>	<i>wastes</i>	<i>carried f/d</i>
Building				Building
Fixtures	Deterioration			Fixtures
Furniture				Furniture
Fittings				Fittings
Furnishings	Deterioration			Furnishings
Sheets				Sheets
Crockery	Breakages			Crockery
etc.				etc.
additions to non-consumables				
Repairs				
New sheets			packaging	
New crockery			Packaging	
etc.				
consumables				
Meat			scraps	
Groceries			packaging	2,700
Canned food			cans	bed-
Canned drink			alu cans	nights
Milk			bottles	
Bottled drink			bottles	
Cleaning materials		sewage	plastics	
Electricity		heat		
Oil		gases, heat		
Gas		gases, heat		
Car miles		gases		
Laundry		water		
etc.				Profit/loss
				Taxation paid

As far as possible all inputs, leakages and outputs would be described and/or quantified.

Source : Rob Gray, Accounting for the Environment, 1993

บรรณานุกรม

Gray, Rob. *Accounting for the Environment*. Paul Chapman Publishing Ltd., 1993.

United Nations Transnational Corporations and Management Division. *Environmental Accounting-Current Issues, Abstracts and Bibliography*. United Nations Publication, 1992.

ดวงมณี โกมารทัต. "การบริหารสิ่งแวดล้อม;" จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. มิถุนายน 2538.